

הרב גדלי' אבערלאנדער

רב קהילת 'היכל מנחם' מאנסי
מח"ס 'פדיין-הבן כהלכתו', 'מנהג אבותינו בידינו' על מנהגי ישראל

הליכה למקוה כמה פעמים בימי תשעת הימים של אב

בין אם הם בכלי בין אם הם בקרקע ואפילו לשפוך המים על גופו ולהשתתף אסור אבל מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו, אם כן כיצד בכלל מותר לטבול בחמין?

ושם הארכתי לבאר היתר הדבר. ונקודת הביאור על פי דברי הקרבן נתנאל (על הרא"ש, פרק במה מדליקין, סי' כב אות ק) שכותב שטבילה אינה בכלל גזרת מרחצאות, ומוסיף שכתב בזה באריכות. אולם לדאבונו לא הגיע ברור זה לידנו, ולא נדפס מעולם. ונראה שנקודת דבריו היא, שרחיצה היינו שרוצה מים חמין בכדי לרחוץ גופו, אבל בטבילה עיקר כוונתו היא הטהרה במקוה ולא הרחיצה וזה לא גזרו רבנן.

וסברא זו הובאה גם בשו"ת בית יהודה (עייאש, ח"ב סי' לב. דבריו הובאו בברכ"י סי' קצו אות ב): "דלא אסור אלא במתכוין לרחוץ ולנקות גופו בין בתורה שפיכה על גופו בין בתורת כניסה תוך המים, משא"כ בתורת טבילה דאין הכוונה משום רחיצה אלא כדי להתיר הגוף מן הטומאה בכה"ג ליכא למיחש להך גזירה".

גם בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קכז אות ב) כותב כעין זה: "ואפשר לדעתי עוד לומר טעם להתיר והוא דלא אסרו בגמ' ובשו"ע אלא לרחוץ בחמין אבל טבילה לאו שם רחיצה עליו אלא טבילה שמה ולא אסרו. וראי' שהרי מודר הנאה ממעיין בוודאי אסור לרחוץ בו ואפי"ה טובל בו טבילה של מצוה דאינה בכלל הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו... ה"נ בזה לא אסרו אלא רחיצה של רשות לשם הנאה אבל טבילה של מצוה לאו בכלל הנאה

ב' מנחם אב תשע"ד

כבוד אהובי ידידי אי"א מוהר"ר ר' חנני' יו"ט שיחי' טייטלבוים.

שלום וברכה

בנוגע שאלתך שאתה רגיל לילך למקוה כל בוקר לפני התפילה ושוב אחה"צ לפני הליכה לבית החיים להתפלל אצל ציונו הקדוש של הרבי מריבניץ זצוק"ל, האם מותר אתה להתנהג ככה גם בימי תשעה הימים שבין ר"ח אב לת"ב, מכיון ששמעת מת"ח אחד שזה אסור משום איסור רחיצה ורק פעם אחת בבוקר אפשר להקל ולא יותר.

תשובה – לענ"ד נראה בפשטות שמוותרים ללילך למקוה לצורך טבילה אפי' כמה פעמים ביום, דרחיצה אסרו חז"ל ולא טבילה. וכבר הארכתי בזה בספרי מנהג אבותינו בידינו על עניני שבת (פרק ט, עמ' קסו ואילך) בענין היתר טבילה במקוה בשבת ואפי' בחמין, אשר היה אלו שרצו להחמיר בזה משום שגם בשבת אסרו רחיצה כמבואר במס' שבת (כירה מ, א): "בתחלה היו רוחצים בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנין להחם בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו אסרו את החמין והתירו את הזיעה. ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנחנו, ואסרו להם את הזיעה והתירו חמי טבריה, ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריה רחצנו, אסרו להם חמי טבריה והתירו להם את הצונן. ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריה וזיעה במקומה עומדת". וכך נפסק בשו"ע (סי' שכו ס"א): "אסור לרחוץ כל גופו אפילו כל אבר ואבר לבד אפילו במים שהוחמו מערב שבת

הנפש, דלא גרע רפואת הנפש מרפואת הגוף.

ועל סמך זה כתב בשו"ת ויען יוסף (שם) להתיר הטבילה גם בשבת: "וכעת מצאתי עוד סמך להתיר הטבילה, בהגהות רעק"א או"ח סימן ש"ז (סעיף ה), דעל מש"כ שם המחבר לרחוץ בו המצטער, כתב הגרעק"א וז"ל, משמע דמצטער מותר לרחוץ אפילו כל גופו בחמין שהוחמו מערב שבת וקיל יותר משאר שבותים עכ"ל, וחזר ונשנה בדבריו בסי' שכ"ו (סעיף א') וז"ל, אפילו במים שהוחמו מערב שבת, מצטער אף שאינו חולה כל הגוף י"ל דמותר לרחוץ עיין מה שכתבתי לעיל סי' ש"ז עכ"ל, ולפי"ז י"ל דמצטער צער הנפש ודאי לא גרע ממצטער צער הגוף, והחסידים ואנשי מעשה דשוינהו עלייהו כחובה לקיים דברי האריז"ל לטבול בשבת קודש בשחרית, ומכש"כ למי שצריך טהרה, ודאי אם ימנעו מזה אין לך צער גדול מזה, וחל על זה הוראות הגאון רעק"א ז"ל דשרי אף דלא הוי בכלל חולי כל הגוף, כן נראה לענ"ד בס"ד."

וא"כ אם מנהגתך ללכת כמה פעמים ביום למקוה ואם לא תלך תצטער בזה בודאי שמותר לך ללכת ובפרט כפי שהבאתי לעיל הקרבן נתנאל שטבילה אינו בכלל רחיצה ומותר לכתחילה.

ואין לחלק ולומר שרק פעם אחת כשקמים בבוקר מותר ולא יותר, שהרי מנהג הרבה חסידים ללכת עוד פעם למקוה בראש השנה לפני תקיעות שופר או בפסח לפני עריכת הסדר אפי' שכבר הלכו למקוה בבוקר קודם התפילה, האם נאמר שגם זה אסור. ועוד, דלפי"ז יהי אסור לטבול בשבת בבוקר יותר מטבילה אחת שהרי מיד לאחר טבילה הראשונה נתטהר והשאר יהי אסור משום רחיצה, על כרחך שכיון שהוא משום טבילה ותוספת טהרה מותר אפי' יותר מפעם אחת

הוא ולא אסרו. וכ"ת אף הנודר הנאה מן המעיין אינו טובל בו אלא בימות הגשמים ולא בימות החמה עכ"ח איכא הנאת הגוף? זה אינו דלא אפשר ולא קמכוין מבואר בפסחים (כה, א) דמותר, ה"נ הוי לא אפשר ולא קמכוין והנאה הבא לו לאדם בעכ"ח מותר, הגם שיש מקום לפקפק ע"ז מ"מ באיסור דרבנן קל כזה דמבואר בסדרי טהרה (ס"י קצו) ובב"י או"ח סימן שכו שהוא קל משבות² אחר אין לחפש חומרות, ופוק חזי בכל עיירות גדולות שמחממין המקוואות ע"י דאמפף ואין משגיחין בזה".

והגם שהנודע ביהודה (או"ח מהדו"ת, סי' כ"ד) כותב על דברי הקרבן נתנאל ש"כתב מלתא בלי טעם ובלי ראי' ומפליג לומר שכתב באריכות ואין לנו לסמוך על דבר שלא בריר לנו טעמו", מ"מ הרבה גדולי הפוסקים מביאים אותו ומסכימים עמו להלכה ולמעשה, והם: שו"ת נחלת שמעון (קיראן, סי' יב-יג); שו"ת בר ליואי (ח"א סי' 1); שו"ת תפארת זיו (סי' יד); חסד לאברהם (הובא במשנ"ב 'שער הציון' סי' שכו אות ה); ישועות יעקב (סי' שכו אות א) ושו"ת באר חיים מרדכי (או"ח סי' יג).

גם בשו"ת ויען יוסף (או"ח סי' קעה) מביא מו"ר את דברי הקרבן נתנאל ומסכים עמו להלכה, וכתב: "ואף דהנודע ביהודה בתשו' (או"ח מהדו"ת סי' כ"ד וסי' כ"ה) פקפק על דבריו, בדרבנן הלכה כדברי המיקל".

המצטער מותר לרחוץ בחמין

עוד סימוכין להתיר טבילה בט' ימים שמר"ח אב עד תשעה באב ראיתי בשו"ת משפטיך ליעקב (או"ח סי' י) דכיון דכתבו הפוסקים דלצורך רפואה שרי כמבואר במג"א (סי' תקנא סק"מ), מכש"כ לצורך רפואת

2 ומוסיף: "ועוד ראי', שהרי מעיקר הדין אפי' ביהכ"פ מותר לטבול דלא אסרו אלא רחיצה של תענוג הוא הדין רחיצה בחמין בשבת לא אסרו אלא רחיצה של תענוג". וכ"כ בשו"ת 'אבני נור' או"ח סי' תקכו, ומביא ראי' זו מיהכ"פ, וכותב ג"כ דרחיצה בשבת לא הוי שבות רק איסור בעלמא.

ואינו בכלל איסור רחיצה.

איסור רחיצה בימים אלו הוא רק ממנהגא

ואם פוסקים אלו התירו הטבילה במקוה בשבת שאיסור רחיצה הוא איסור דרבנן ממש, כש"כ שמטעם זה אפשר להתיר הטבילה בתשעת הימים של חודש אב שאינו אלא מנהגא שהרי בגמ' (תענית ל, א) לא מצינו זכר לזה ואסרו ברחיצה רק בתשעה באב עצמה. ורק בזמן הראשונים הנהיגו שלא לרחוץ מר"ח ואילך וכפי שמבואר להדיא בראבי"ה (ח"ג הל' תענית, סי' תתפב, הובא משמו גם במרדכי, שם אות תרלט) שהוא ממנהגא: "נהגו אבותינו שלא לרחוץ מראש חודש ועלינו לקיים משום אל תטוש תורת אמך...".

וכן מבואר גם באור זרוע (ח"ב, הל' תשעה באב, סי' תיד): "תני' משנכנס אב ממעטין בשמחה. וכבר נהגו העם שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ושלא לרחוץ משנכנס ר"ח אב. ויש לנו סמך למנהג דאמרינן פ"ק דמכילתין בירושלמי, א"ר זעירא נשיא דנהיגי דלא למישתי חמר מן דאב עליל מנהג, שבו פסק שתיה ומה טעם כי השתות יהרסון. הרי לך ראייה שהיו נוהגין שלא לשתות יין מר"ח אב וה"ה שהיו נמנעין מלאכול בשר כי אין שמחה אלא בבשר וכן מלרחוץ. מיהו רב נסים גאון לא גריס חמר אלא גריס דלא למישתי עמרא ופירושו לשון או בשתי או בערב אבל בשתיית יין לא איירי כלל. אעפ"כ נהגו אבותינו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין

ושלא לרחוץ ואין אנו רשאים לשנות ממנהג אבותינו... הואיל ונהגו אבותינו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ושלא לרחוץ משנכנס אב אין אנו רשאים לשנות משום שנאמר ואל תטוש תורת".

והרמב"ן (בספרו תורת האדם, אבילות ישינה, כל כתבי הרמב"ן, ח"ב מהדורת מוה"ק, עמ' רמה) כתב ג"כ "ונהגו הכל שלא לכנס לבית המרחץ בשבת זו ואסור לשנות מנהג אבות".

ראה כל זה בארוכה במאמרי 'השתלשלות מנהגי אבילות בימי בין המצרים' נדפס בספרי 'מנהג אבותינו בידינו' על מועדים (פרק כח, עמ' תקה ואילך).

זהירות שלא לשתות במים

עם זאת יש להיזהר להקפיד על טבילה ולא להגיע לידי רחיצה ע"י שישהה במים. וכבר הזהיר כן בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' תקכו): "רק כל זה שלא לישב במקוה רק לטבול תיכף בכניסתו ולצאת מיד. אך לישב שם מחוייב למחות מי שבידו למחות". וכ"ה בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קכז אות ב) ובשו"ת ויען יוסף (שם).

היוצא לנו מזה שאם הכוונה רק משום טבילה ותוספת טהרה מותר ללכת למקוה אפי' כמה פעמים ביום בין בשבת ויו"ט ובין בתשעת הימים שבין ר"ח מנחם אב לת"ב.

ואפשר להאריך יותר אבל הזמן קצר והמלאכה מרובה והנלענ"ד כתבתי.